

А.Б. Айтбаева^{1*}, Ж.Н. Шайгозова²

¹Абылай хан атындағы Қазақ Халықаралық Қатынастар және Әлем Тілдері Университеті, Қазақстан, Алматы қ.

²Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Қазақстан, Алматы қ.

*e-mail:aba-abd@mail.ru

ПЕДАГОГИКАНЫ ЦИФРЛЫҚ ДӘУІРДЕ ҚАЙТА ЗЕРДЕЛЕУ НЕМЕСЕ ОҚЫТУ ДИЗАЙНЫ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Мақалада батыстық білім беру тәжірибесіндегі тұғырлар қазақстандық ерекшеліктермен салыстырмалы шолу түрінде жүйеленіп беріледі, қазіргі заманғы білім берудегі рефлексияның мәні мен маңызы сараланады. Авторлар алдарына ХХІ ғасырда нені оқыту керек және мұғалімдер оқушыларды ХХІ ғасырға қалай дайындайды деген сұрақтарды қоя отырып, ол сұрақтарға шетелдік алдыңғы қатарлы университеттерде қолданылып жүрген оқулықтарды талдай отырып жауап беруге тырысады. Бүгінгі таңда білім алушылардың Интернет қорларына деген қолжетімділігі артып, олардың цифрлық дағдылары дамыған сайын білім алушы оқу барысын жеке білімін жетілдіруді өз бетінше бақылай алатындай етіп қайта құрастыруымыздың қажеттігі сөзсіз. Оқу қызметін электрондық және мобильді технологиялар контекстінде зерттей отырып білім берудің техно-бағдарлы болашағын кеңінен талдайтын оқулықтарға шолу жасаған авторлар ақпараттық-коммуникациялық технологиялармен, виртуалды шынайылықпен, желілік кеңістікпен, жасанды интеллект жасаудың дамуымен толығып, өзгеріп отырған педагогика ғылымының жаңа сатысына біртіндеп көтерілуге қажетті мүмкіндіктер туралы сөз етеді. Зерттеушілер аталмыш оқулықтардың оқытушылардың, мұғалімдердің, болашақ педагог-студенттердің педагогикалық ойлау жүйесін өзгертіп, жаңғыртатынына, виртуалды оқыту ресурстарын әзірлеушілер мен қолданушыларға қызықты да пайдалы бола отырып, жаңаша құрылатын білім беру мазмұнын дизайндауда, ғылыми-зерттеу жұмыстар жүргізу үдерісінде жетекші құралдар рөлін атқара алатынына сенім білдіреді.

Түйін сөздер: Цифрлық педагогика, интернет қорлары, виртуалды шынайылық, желілік кеңістік, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, цифрлық дағдылар, педагогикалық дизайн, ашық білім беру қорлары, оқыту дизайны, продюсер ретіндегі студент.

A.B. Aitbaeva^{1*}, Zh.N. Shaigozova²

¹Kazah University of international relations and world languages after Abylai Khan, Kazakhstan, Almaty

²Abai Kazakh National Pedagogical University, Kazakhstan, Almaty

*e-mail: aba-abd@mail.ru

Re-study of Pedagogy in the Digital Age or Issues of Teaching Design

The article in the form of a review analyzes new research approaches of pedagogical design in comparison with the Kazakh features of this field on the example of textbooks on pedagogical design at Oxford University. The authors, asking the questions “what to teach in the 21st century and how to prepare students for the challenges of the digital age”, try to answer these questions by analyzing textbooks used in the educational process of the world’s leading universities. Today, Internet resources are becoming more accessible to students and the more their digital skills, we must organize the learning process in such a way that they can organize and control their personal development independently. The authors, exploring the functions of learning in the context of electronic and mobile technologies, review the techno-oriented future of education and raise the question of new possibilities of pedagogical science, enriched and changing by information and communication technologies, virtual reality, network space, the development of artificial intelligence, etc. The researchers express confidence that these textbooks will be interesting and useful for teachers, teachers, students in changing and updating their digital thinking. As well as textbooks on the digitalization of pedagogy and conducting research in the field of education – as leading manuals, they will undoubtedly be useful in the process of designing new educational content for developers and users of virtual learning resources.

Key words: Digital pedagogy, Internet resources, virtual reality, network space, information and communication technologies, digital skills, pedagogical design, open Internet resources, open educational resources, educational design, student as producer.

А.Б. Айтбаева^{1*}, Ж.Н. Шайгозова²

¹Казахский университет международных отношений и мировых языков
имени Абылай хана, Казахстан, г. Алматы

²Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Казахстан, г. Алматы
*e-mail: aba-abd@mail.ru

Переосмысление педагогики в цифровую эпоху или вопросы педагогического дизайна

В статье в форме обзора анализируются новые исследовательские подходы педагогического дизайна в сравнении с казахстанскими особенностями данной сферы на примере учебников по педагогическому дизайну Оксфордского университета. Авторы задаваясь вопросами «чему обучать в XXI веке и как подготовить учеников к вызовам цифровой эпохи» – пытаются ответить на эти вопросы анализируя учебники, применяемых в учебном процессе ведущих университетах мира. На сегодняшний день интернет-ресурсы становятся более доступными для обучающихся. Чем совершеннее цифровые навыки учащихся, тем острее встает необходимость организации учебного процесса таким образом, чтобы ученики могли организовать и контролировать свое личное развитие самостоятельно. Авторы исследуя функции обучения в контексте электронных и мобильных технологий, делают обзор техно-ориентированному будущему образования и поднимают вопрос о новых возможностях педагогической науки, обогатившейся и изменяющейся информационно-коммуникационными технологиями, виртуальной реальностью, сетевым пространством, развитием создания искусственного интеллекта и т.д. Исследователи выражают уверенность в том, что данные учебники будут интересны и полезны для преподавателей, учителей, студентов в изменении и обновлении их цифрового мышления. А также учебники по цифровизации педагогики и ведения научно-исследовательской работы в области образования – как ведущие пособия, несомненно будут полезны в процессе дизайнизации нового содержания образования для разработчиков и пользователей виртуальных ресурсов обучения.

Ключевые слова: Цифровая педагогика, интернет-ресурсы, виртуальная реальность, сетевое пространство, информационно-коммуникационные технологии, цифровые навыки, педагогический дизайн, открытые интернет-ресурсы, открытые образовательные ресурсы, обучающий дизайн, студент как продюсер.

Кіріспе

2017 жылғы 12 сәуірде жарияланған Елбасы Н. Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: қоғамдық сананы жаңғырту» атты мақаласының негізінде әлемнің ең үздік оқу орындарында қолданыста жүрген оқулықтарды қазақ тіліне аударуға бағытталған «Рухани жаңғыру: қазақ тіліндегі 100 жаңа оқулық» бағдарламасы аясында педагогика, психология саласында да бірнеше кітаптар аударылған болатын. Бағдарламалық сипаттағы мақалада: «Күллі жер жүзі біздің көз алдымызда өзгеруде. Күн санап өзгеріп жатқан дүбірлі дүниеде сана-сезіміміз бен дүниетанымымызға әбден сіңіп қалған таптауырын қағидалардан арылмасак, көш басындағы елдермен тереземізді теңеп, иық түйістіру мүмкін емес», «... жаңғырған қоғамның өзінің тамыры тарихының бастау алатын рухани коды болады. Жаңа тұрпатты жаңғырудың ең басты шарты – сол ұлттық кодыңды сақтай білу», – деп атап көрсетілген [1] (Назарбаев Н., 2017).

Бағдарламада, сондай-ақ, болашақта ұлттың табысты болуы оның табиғи байлығымен емес, адамдарының бәсекелік қабілетімен айқындалатындығына да баса назар аударылған. Сон-

дықтан, әрбір қазақстандық, сол арқылы тұтас ұлт XXI ғасырға лайықты қасиеттерге ие болуы тиіс. Мысалы, компьютерлік сауаттылық, шет тілдерін білу, мәдени ашықтық сияқты факторлар әркімнің алға басуына сөзсіз қажетті алғышарттардың санатында.

Табысты болудың ең іргелі, басты факторы білім екенін жастарымыз терең түйсінуді тиіс. Себебі, құндылықтар жүйесінде білімді бәрінен биік қоятын ұлт қана табысқа жетеді. Қарқынды өзгеріп жатқан әлемде білім беру саласындағы саясаткерлер үшін де, жалпы мектептердің, соның ішінде мұғалімдердің де алдындағы ең басты мәселе – «XXI ғасырда нені оқыту керек?» және маңызы жағынан екінші орындағы – «Мұғалімдер оқушыларды XXI ғасырға қалай дайындайды?» деген сұрақтар.

Ал, бірінші сұраққа жауабымыз қандай болуы тиіс? Ойланып көрсек, одан тағы бірнеше сұрақтар туындайды: Педагогиканы қайта қарастырып, саралау қажет пе? Технологиялық инновациялар біздің педагогика деп түсінетін дүниемізді үнемі жаңғыртып отыруды талап ете ме?

Білім берудегі рефлексияның белгілі бір бір-ізділігі бар. Студенттердің қалай оқуы тиіс екені

туралы біздің түсінігімізді қалайша өзгерту қажеттігі хақында әлі ешкім бір нақты нұсқау ұсынған емес. ХХІ ғасырда студенттерді оқыту үдерісін түбегейлі өзгертетін технологиялар мәселесі бойынша беталыстарға қатысты жаңалық шығарушылар тарапынан кейбір қолайсыз мәлімдемелердің (бара-бара сыныпта мұғалімнің қажеті болмайды деген тәрізді) де болғаны рас, алайда оқу үшін қажетті дүниелерге байланысты теориялық негіздер терістелген жоқ.

Зерттеу әдістері

Шолу сипатындағы зерттеуімізде батыстық білім беру тәжірибесіндегі тұғырлар қазақстандық ерекшеліктермен салыстырмалы түрде жүйеленіп беріледі. Тарихи талдау, талдап салыстыру, аналогия, жалпылау жүйелеу әдістері қолданылды.

Әдебиеттерге шолу

Теориялық тұжырымдамалар мен әдістер, бұрынғысынша Дж. Дьюиге [2] (2000), Л.С. Выготскийге [3] (2016), Дж. Брунерге [4] (1977), Б.Ф. Скиннерге [5] (2016), П.П. Блонский [6] (2016) мен В. А. Сухомлинскийге [7] (1979) жүгіндіріп, формалды білім беру үлгісіне қатысты іргелі дүниетанымымызда еш өзгеріс жоқ сияқты көрінеді.

Педагогика, дәстүрге сай, білім алушының оқуға байланысты нұсқаулығы ретінде қарастырылады. Басты назар түрлі технология ұсынатын амалдарға бейімделуге емес, осы технологияны қолдануға жетелейтін педагогикаға бөлінеді.

Бұл мәселелер хақында отандық ғалымдар да қомақты зерттеулер жүргізіп келеді Мәселен, Джусубалиева Д.М. [8] (2019), Мынбаева А.К. [9] (2012), Айтбаева А.Б. [10] (2011), Караев Ж.А. [11] (2012), Бұзаубақова К. [12] (2004) және т.б.

Дегенмен, педагогика оқыту технологияларымен тығыз байланыста болғандықтан, технологиялардың өзгеруіне орай педагогиканың ортасы мен әдіс-тәсілдері де міндетті түрде түрленеді. Мектеп пен мұғалімнен тыс ортадағы оқыту технологияларының саналуандығы білім алу үшін жаңа мүмкіндіктер ашуда. Цифрлық технологиялар оқытушы мен білім алушы арасындағы арақатынастардың мүлде басқа түрін қалыптастыруда. Иә, бізге педагогиканың стилі мен ортасын қайта қарастыру қажет, себебі цифрлық дәуір күн сайын жаңа технологиялық сын-тегеуріндерді көлденең тартып отыр.

Қазақстан Республикасының білім беру саласындағы жүйелі өзгерістер әлемдік деңгейдегі жаңашыл бастамалармен үндесіп жатыр. Білім беру – мемлекеттің интеллектуалдық және рухани ресурстарының қайнар көзі ретінде адами капиталдың сапасын арттыруда басты рөл атқаруы тиіс.

Қазіргі кезде білім беру саласында оқушылар үшін терең білімнің де, соған сәйкес тәжірибелік дағдылардың да тең дәрежеде маңызды екені туралы тұжырым қалыптасты. Заманауи оқыту тәсілдерінің негізгі ерекшелігі болып отырған – оқушылардың білімді тек меңгеріп қана қоймай, оны іс жүзінде орынды қолдана білуіне басты назар аудару – ХХІ ғасырда талап етілетін дағдылардың мән-маңызына барынша сәйкес келеді.

Ол үшін болашақ педагог-мамандарды дайындайтын жоғары педагогикалық білім беру жүйесі оған өмірге қажетті ресурс жинауға жағдай жасауы тиіс.

Осы тұрғыдан алғанда, жоғары оқу орны қабырғасында дидактикалық біліктілікті қалыптастыру – маманның бәсекеге қабілеттілігінің, қазіргі қоғамның құрылымына сәтті енуінің, яғни белсенді кәсіби әлеуметтенуінің кілті болары сөзсіз.

Бағдарлама аясындағы – «Жаңа гуманитарлық білім. Қазақ тіліндегі 100 жаңа оқулық» атты мемлекеттік жобаны іске асыру шеңберінде педагогика-психология бағытында да бірнеше оқулықтар аударылып, басылып, оқу үдерісіне еніп те кеткені бәрімізге аян.

Сол «жүздің» бірі – жоба аясында аударылып, қазақстандық педагогикалық қауымдастыққа ақпараттылығы жөнінен үлкен жаңалықтар әкелген оқулық – Рона Шарп пен Элен Битэмнің редакциялауымен ағылшын тілінде 2 рет жарық көрген – «Педагогиканы цифрлық дәуірде қайта зерделеу. ХХІ ғасырдағы оқыту дизайны» – жоғарыда қойылған сұрақтарға жауап беретін кітаптардың бірегейі [13] (Битэм, 2019).

Осы қатарда тағы бір атап өтетін оқулық – педагогикалық психология докторлары, Вульверхэмптон университетінің профессорлары Стив Бартлетт пен Диана Бертонның «Білім берудегі зерттеулер» атты зерттеу кітабы [14] (2019). Бұл педагогика, психология мамандықтары бойынша білім алып жүрген студенттерге, осы салаға қызығатын оқырманға арналған кітап.

Оқулық студенттер үшін білім беру саласын зерттеуде маңызды дереккөз рөлін атқарады. Оқулықта сала мәселелеріне шолу жасалып,

оқырманды негізгі білімдік теориялармен таныстырады әрі осы сұрақтар төңірегіндегі талқылауларға жол ашады. Білім берудің түрлі аспектілері мен оған қатысы бар әлеуметтік және саяси құрылымдар, әлеуметтік өзгерістер, экономикалық қысымдар мен саяси факторлар талданады. Білім беруді қаржыландыру, оның құрылымының кеңеюі мен дамуы жөніндегі мәселелерді негізгі зерттеу нысаны етіп қарастырады.

Соңғы жылдары модуль немесе сессияны құрастырушы жеке оқытушыға қарағанда, бүтіндей бір курстарды құрастыратын командаларға көбірек мән берілуде. Білім алушылардың Интернет қорларына деген қолжетімділігі артып, олардың цифрлық дағдылары дамыған сайын, біз оқу барысын білім алушы жеке білімін жетілдіруді өз бетінше бақылай алатындай етіп қайта құрастыруымыз қажет екенін тереңінен ұғынудамыз. Әлбетте, соңғы бірнеше жылдардағы зерттеу әдебиеті және ұлттық саясат пен «электронды оқыту», «қашықтан оқыту» әдістері қазіргі кезде қолжетімді болған «өз бетінше» және «тәуелсіз» оқуға қатысты уәделерге толы. Білім берудегі ойлаудың соңғы онжылдықтары студенттерді оқытудың анағұрлым белсенді формаларына деген талассыз ұмтылысын сақтап келеді – бұл ынтымақтаса отырып оқыту, эксперименталды оқыту, сұранысқа қарай оқыту, конструкционизм, әлеуметтік конструктивизм теорияларымен үндесетін мәселелік оқыту, ситуациялық оқыту және т.б..

Кітап пен дәрістен алынатын қарапайым біліммен салыстырғанда, желі қорларының бастапқы мүмкіндіктерінің анау айтарлық артықшылығы болмады, сонымен бірге олар педагогтардың талап ететін белсенді оқыту мәселелерін шешуде аса бір пайдасы болған жоқ. Пайдаланушылардың цифрлық «қоймаларға» (репозиторийлерге) кіру мүмкіндіктері, краудсорсинг пен әлеуметтік желілер дамыған сайын, бүкіләлемдік желі арқылы оқытудың осы белсенді формаларын игеруге жол аша бастады.

Бұл оқулықта XXI ғасырдағы педагогиканың дамуы, оқытуды жеке тұлғаға бейімдеу, қолжетімді әрі тиімді жоспарлау мен оны жүзеге асыруға бағытталған жобалар қарастырылады. Оқу қызметін электрондық және мобильді технологиялар контекстінде зерттей отырып, авторлар білім берудің техно-бағдарлы болашағын кеңінен баяндайды. Кітап цифрлық педагогика әлеміне және цифрлық ғасыр үшін білім беру

мазмұнын жобалауға жол салады. Кітаппен танысу сізге цифрлық технологияларға қаныққан педагогика ғылымындағы жаңа бағыттардың ерекшеліктерін тереңірек түсінуге көмектеседі. Оқулық – педагогиканың болашағына көз салуға, ең бастысы, жаңа ғылыми жетістіктермен – ақпараттық-коммуникациялық технологиялармен, виртуалды шынайылықпен, желілік кеңістікпен, жасанды интеллект жасаумен, роботтық техниканың дамуымен толығып, өзгеріп отырған педагогика ғылымының жаңа сатысына біртіндеп көтерілуге мүмкіндік береді.

Ұлыбританияның Ашық университетінде жыл сайын педагогикадағы инновациялар туралы баяндама жасалады. 2014 жылы британдық сарапшылар қолданыстағы әлемдік білім беру жүйесіне ықпал ететін ерекше 10 жаңалықты атап көрсеткен еді. Соның біріншісі – бұқаралық ашық әлеуметтік оқыту ісі. Ол онлайн-курстармен байланысты. Мұнда салмақ көп адамға білім ұсынатын видеодәрістерден ашық онлайн-курстарды өту барысында желідегі бірлесе оқып-үйренуді ұйымдастыруды мақсат тұтатын қоғамдастықтар құруға ауысады. Өйткені қарым-қатынас кез келген оқудың ажырамас бөлігі екені баршаға мәлім [13] (Битэм, 2019).

Сонымен бірге, «Ашық білім беру қорлары» қозғалысы желіні барлық адамға қолжетімді дәрістік материалдар мен жақсы даярланған білім беру қорларының әмбебап оқу кітапханасына айналдырды. Бұл білім беру саласындағы айтарлықтай ілгерілеудің белгісі, себебі ол Интернетке қолы жететіндердің барлығы үшін оқу материалдарын ұсынуды қамтамасыз етеді. Бұл қорларға деген қолжетімділікке қатысты демократизацияның тамаша көрінісі. Алайда, бұл білім беруге деген қолжетімділікпен пара-пар емес. Оқыту технологиялары да жетілдірілген білім беру қалай болатыны жайындағы көзқарасты сақтап отыруға тиіс.

Біз оқыту технологияларына қатысты саясат мәселелері бойынша пікірталасқа өз үлесімізді қосуға міндеттіміз, себебі білім беру саласына қатысы жоқ жаңалық ашушылар технология мүмкіндіктерін асыра сілтеп жіберуі ықтимал. Білім алушыларды біріктіруді мақсат еткен әлеуметтік желілер жарылысы орын алғаннан бері пайдаланушылар контентіне арналған мүмкіндіктер арта түсті де, қазіргі таңда Интернетте табуға болатын дәрістер саны артты. Сондықтан, «өз бетінше» және «дербес» оқу мүмкін болады деген үміттің ақталғаны рас, дегенмен, зерттеу, талқылау, өндіру, ынтымақтау

және игеру мүмкіндіктеріне онлайн-қолжетімділік өздігінен білім алу болып табылмайды. Интернет желісі бұрындары көпшілік қауымға арналға кітапханалар мен қоғамдық ұйымдар айналысатын ресми емес, жекелей, тәуелсіз оқыту іс-шараларын өткізу үшін керемет мүмкіндік болып табылады, бірақ бұл білім беру емес.

Зерттеудің нәтижелері және талқылау

Біздің студенттердің цифрлық буыны технологияларды қолдана алады, алайда, олар сол технологиялардың көмегімен керекті білім көлемін меңгеріп ала қояды деу артық. Оқып-жазуды үйренген адам кітап бойынша білім алады игеріп алады деуге де болмайды. Оқушы нені меңгергісі келетінін немесе білім алуға саяхат қайда жетелеп жеткізетінін аңғармауы мүмкін. Үйренушіге жетекші қажет. Педагогика білім алушылардың өз жолын қуып, өз бетімен қалуын емес, олардың оқу барысын бір арнаға бағыттауды мақсат етеді. Педагогика оқытушының алдына білім алушыны нақты және нәтижелі мақсатқа бағыттауды міндет етіп қояды. Әрине, әркім өз жолын табуды жөн көреді. Жақсы. Бұл мақсатты іске асыру үшін қажет ресурстар әрқашан кітапханалар, достар және тәжірибе еді, енді бұл тізім цифрлық қорлармен, Интернет-достармен және виртуалды байланыспен толығуда. Формалды емес оқудың мүмкіндіктері күн санап артуда. Білім алу мақсат ететін оқушылардың алға қойған мақсаттары биік – ол үшін ұстаздар қажет, себебі білімді игеру бұрынғысынша оңай шаруа емес. Білім беру саласы оқыту технологияларын оқытуды қолдау үшін барынша үйлесімді етіп ұйымдастырудың шешімін табу барысында ұстаздардың бір-біріне көмектесуі қажет екенін ұғына бастады.

Жаңаша педагогиканы барынша жетілдіруді зерттеу ісінде оқытушыларға студенттер тарапынан көрсетілетін көмектің рөлі де аса маңызды екені белгілі болып отыр. Оқыту құрылымын басқарудағы теңдіктің артуына қатысты мәселені зерттеу педагогика үшін айтарлықтай ілгері жылжу болар еді. Бүгінгі күні оқытушының өз білімін студенттерімен пікір алмаса отырып жетілдіре білуінің мәні аса зор. Технологиялар оқытушыларға студенттерінің онлайн-форумда өз пікірімен бөлісіп, қатысуын зерделеуі оқу іс-шараларының бірізділікпен жылжуын сипаттайтын деректерді саралауға жол ашады, бірлескен Wiki жобасында жасайтын дүниелерін, студенттердің электрондық порт-

фолиосында оқудағы жетістіктерін қалайша көрсететінін бақылаудың кең мүмкіндігін ұсынады. Егер оқытушы ретінде біз білім беруді жетілдіру мақсатымен осы ауқымды ақпаратты анықтап, қолдану үшін технологияларды пайдалана білсек, ол оқытушының әдіс-тәсілдерін толықтыратын жаңа міндет болып шығады. Бұл еліктіріп әкететін мүмкіндік, алайда ол педагогиканы оңтайландыру үшін оқытушы уақытын басқаруды егжей-тегжейлі қайта қарауды талап етеді.

Оқыту туралы ақпараттың тағы бір маңызды көзі – студенттердің өзі. 2007 жылы Ұлыбританияның Білім беру саласындағы зерттеу және дамыту орталығы (The Centre for Educational Research and Development (CERD)) Линкольн университетінің оқыту және сабақ беру стратегиясының аясында білім беруді және оқытудың практикасын зерделеуге арналған ЖОО кейінгі курстар жүргізу, университет қабырғасында технологияларды академиялық қолдануға қолдау көрсету мақсатымен құрылған болатын. Құрылған сәтінен бастап, Орталықтың негізгі міндеті университет қызметінің негізгі түрлері саналатын ғылыми-зерттеу мен оқыту арасындағы байланысты жаңғырту болды. Осы мақсатқа жетудегі негізгі міндет – жоғары білім саласындағы оқыту мен зерттеу арасындағы дисфункциялық қарым-қатынасты өзгертуге, орнықтыруға бағытталып, бұл студенттер мен академиялық оқытушылар арасындағы іскерлік, әріптестік қарым-қатынастарды қайта құру арқылы ғана мүмкін екеніне тоқтам жасалды. Бұл жоба «Продюсер ретіндегі студент» деп аталды, әрі 2010 жылдан бастап «продюсер ретіндегі студент» (Линкольн университетіндегі сабақ беру мен оқытудың қолданбалы стратегиясы ретінде бекітілді [15] (2014).

Осылайша, продюсер ретіндегі студент – ғылыми-зерттеу мен оқыту арасындағы байланысты қайта құрып, академиялық құрам мен студенттер қарым-қатынасын қайта қарастыруға бағытталған табысты және прогрессивті педагогикалық негіз құруды мақсат ететін бастама болды.

Продюсер ретіндегі студент жобасында студенттерді тарихтың объектілері емес, субъектілері ретінде қарастырып, оларды тарихты қолға алатын және білімді дербестендіретін жеке тұлғаға айналдыратындай радикалды демократиялық идея, нәтижелі сынап білу, спекулятивті ойлау, ашықтық пен әлеуметтік контексті қайта құруды көздейтін оқыту формасы арқылы

тәрбиелеу мақсат етіп қойылды. Продюсер-студент «студенттік тәжірибені» қайта құрып, жақсарту бойынша дизайнды ғана емес, ол білімдердің қалай өндірілетіні жайындағы парадигманы өзгертуге, тығыз әріптестік орнатудың арқасында студент пен оқытушының дәстүрлі рөлдерін «бұзып», оларды бір-бірінен үйренетін тараптар ретінде тануға ұмтылады. Продюсер ретіндегі студент жобасы теория мен практиканы практик ретінде, яғни «әлемді өзгертуге бағытталған ой-өріс пен іс-әрекет» үдерісі ретінде түсінуді мақсат етеді [16] (Улендеева, 2015).

Жобаның маңызды бір тұсы – университеттің әкімшілік және бюрократиялық үдерістерін продюсер ретіндегі студенттің мүддесіне сай келетіндей және оған қолдау көрсететіндей етіп қайта жобалау. Бұл – әкімшілік персоналды, академиялық қызметкерлерді және студенттерді оқу бағдарламасын жасақтауға, курстарды бағалауға тартуға бағытталған біртұтас үдеріс. Продюсер ретіндегі студент жобасы студенттерді университеттің құрал-жабдықтарын қолданудағы сарапшы ретінде қарастырып, басқа секторлардағы үлгілерге қарай, университет идеясының жобасын, яғни студенттің өз бағдарламалары мен модульдерін жасақтауда маңызды рөлге ие екенін мойындайды.

Продюсер ретіндегі студент жобасы технологияға тәуелді емес, бірақ физикалық және виртуалды кеңістіктерді пайдалануды түсіну, бейнелеу және визуализациялау үшін қолданылып, университеттің жалпылама «оқу ландшафтына» тереңінен бойлайтын барынша маңызды институционалдық қызметтерге кепілдік береді.

Цифрлық технологиялардағы инновациялар жетілдіріле беретіні сөзсіз, дегенмен, бұл оңай шаруа емес. Министрлер мен мекемелер, кәсіпорындар, жұмыс берушілер мен отбасы – осылардың бәрін қамтитын білім беру ортасында жүзеге асып отырған өзгерістер үшін жауап беретін субъектілер аз емес, алайда, олардың бәрі осынау қиын міндетті еңсеруге талаптанатын оқытушы мен оқушылар болып табылады. Цифрлық технологиялар білім берудегі біздің талпыныстарымыздан туатын жетістікке жетуге көмектесетін көптеген түрлі міндеттерді атқарады. Осы тұрғыдағы іргелі сауалдардың бірі: цифрлық технологияларды білім беру жолында оқытушы мен оқушыға қолдау көрсету үшін қалайша қолданған жөн? Осы сауалдың жауабын іздей отырып, біз педагогиканы үнемі қайта қарап отыратын боламыз.

Интернет пен ақпараттық технология заманында оқушылар мен студенттердің жаңа буыны өсіп-жетіліп келеді. Оларды бүгінгі күні Z ұрпақ, Next ұрпақ деп атайтынымыз да тегін емес... Бұл ұрпақ желідегі ақпарат пен білімді белсенді пайдаланады, ақпаратты берудің визуалдық кодына басымдық береді, мобильді қосымшаларды дербес пайдаланудың жолдары мен клиптік ойлауды жетік меңгерген. Сондықтан да, қазір мектеп пен университетте білімді – мәтін оқу, мұғалімнің монологы арқылы алудан гөрі сынып пен аудиторияда диалог, полилог және көріп-тамашалау арқылы қабылдауға көшу процесі жүріп жатыр. Педагогтар оқыту үдерісін өзгерту мен оқу ортасын бейімдеу туралы мәселелерді қарастыра отырып, 10-15 жылдық ілгерідегі болашаққа бағыт ұстап отыр – білім беру үрдісі тұтастай алғанда қалай дамиды, дәстүрлі оқыту жүйесі сақтала ма, әлде әдеттегі үйреншікті сыныптар мен аудиториялар жоғала ма? Бұл кітап осындай ой толғаныстарының нәтижесі, ең маңыздысы – болашақ білім беруді жобалаудың құралдарын айқындай отырып, мектеп пен университеттерді бүгін өзгертудің жолдары көрсетілген.

Кітаптың «Дизайнның принциптері мен практикасы» деп аталатын бөлімінде білім алуға және оны жоспарлауға қатысты цифрлық технологиялардың қағидалары мен теориялары егжей-тегжейлі қарастырылып, оларды тиімді қолдану жолдары көрсетілсе, әрі қарай дизайнның пәндік қырлары ортаға салынып, мобильді және сымсыз есептеу техникасы саласындағы жетістіктер, тәжірибе жүзіндегі жобалау мүмкіндіктері, күрделі жүйелер мен мобильді оқытуды дизайнға түсіру туралы тың зерттеу жаңалықтары әңгіме болады.

Кітаптың «Rethinking pedagogy for a digital age: designing for 21st century learning» деген атауын мынадай екі нұсқада аударуға болар еді: «Цифрлық дәуір үшін педагогиканы қайта зерделеу: ХХІ ғасырда оқытуды жобалау» немесе «Цифрлық дәуірде педагогиканы қайта зерделеу: ХХІ ғасырда оқытуды дизайндау». Қазақ тілінде осы уақытқа дейін Design деген ағылшын сөзі педагогикада көбіне – жобалау, оқытуды құру, оқу ортасын ұйымдастыру деп қолданылып жүр. «Дизайн» сөзі ағылшын тілінен алынған және қазақша түсінікте бұл – үйді, киімді, кеңістікті әрлеу, көркемдеу. Ал мұндай түсінік сөздің жобалау, құру содан кейін ғана әрлеуді білдіретін ағылшын тіліндегі мәніне сәйкес келе бермейді. Егер отандық ғылым мен педагогикалық ой-пікір дәстүрлерінің бірлігіне сүйенсек, онда

тақырып аудармасының бірінші нұсқасын алар едік те, бұл нұсқа пікірталас тудырмайтын үйреншікті арнада қалар еді.

Ал енді, білім беру саласының болашағына назар аударып, ғылым дамуының келесі қадамын сараласақ, «оқыту дизайны» терминінің дұрыстығына көз жеткіземіз.

Біріншіден, терминнің бұл аудармасы білім беру саласындағы ғылыми әдебиетте бар жаңа үдерістерге қайшы келмейді. Педагогикалық дизайн туралы орыс тілінде де жарияланымдар қатары көбейді. Бұл – шет елдік терминдер мен тәжірибені біздің шынайы өмірімізге бейімдеуге талпынған, «педагогикалық дизайн», «дидактикалық дизайн», «оқыту ортасының дизайны» сияқты ұғымдар. Мысалы, Instructional Systems Design (ISD) – «Оқу жүйелерінің дизайны», «Педагогикалық жүйелердің дизайны»; Instructional Design – «Педагогикалық дизайн» [17] (Нагаева, 2016) және т.б.

Бұдан басқа, ағылшын тілді әдебиеттерде білім беру саласына қатысты, отандық ғылыми қауымдастыққа онша таныс емес, отандық дидактикалық ғылымда айқындалмаған, терең талданбаған және қолдану арнасын таппаған бірқатар терминдер бар. Олар: Instructional design, Learning Designer, learning designs, Technology-Rich Contexts, Designing Mediating Artefacts, learning intervention, Course map view, Course dimensions view, Pedagogy profile, learning outcomes map, Collaborative Learning Flow Patterns және т.б. [18] (Тукушевич И., 2015). Оларды біз сәйкесінше – педагогикалық дизайн, оқыту дизайнері, оқытуы дизайндау, технологиялық бай контекстер, артефактілер көмегімен дизайндау, оқу ісіне араласу, курс картасын қарастыру, курс көлемін қарастыру, педагогикалық профиль, оқыту нәтижесінің картасы, бірлесе оқытудың паттерндері – деп алғанымыз жөн.

Екіншіден, біздің жағдайымыздағы жобалау оқушылар мен оқытушылар үшін цифрлық кеңістікпен, виртуалды әлеммен байланысты болады. Цифрлық кеңістіктегі дизайндауда қандай ассоциациялар туындайды? Әрине, уеб-дизайн. Мұның сыртында, біз ортаға сәйкестік тәсілдемесі туралы, виртуалды оқу ортасын жобалау және оны өзімізге ыңғайлы етіп құру жайлы да сөз етеміз. Яғни басымдықтың орны ауысады: іс-әрекетті жоспарлау ретіндегі жобалау ғана емес, ортаны рәсімдеу мен дизайндау алдыңғы орында. Бұл жерде оқу қосымшалары, софт, мобильді технологиялар және оларда жайлы жұмыс істеу мен оқытудың қырлары да аса

маңызды. Атап айта кететін жағдай – виртуалды шынайылықтың эстетикалық мазмұны, яғни қосымшалар өзіне назар аудартағындай көркем, ерекше, креативті рәсімделген болуы шарт. Дәл осылайша жобалау оқу мазмұнын ғана емес, оны әрлеуді де қарастыратындықтан, бұл дизайн сөзіне көбірек ұқсас.

Үшінші дәйек. Ал егер мәселеге қарсы тараптан қарасақ, орыстың «проектирование» сөзінен аударылған «жобалау» сөзі ағылшыншаға «projection» деп аударылады (жоба – «project»). Жобалау сөзінен туындайтын алғашқы ассоциация – жоба жасау және жобалап оқыту теориясы ретінде ұғынылады. Біз бұл ұғымдарды ажыратуды жөн көрдік. Дизайн – оқу үлгілерін, ортаны жобалау мен рәсімдеу; ал жобалау – жобаны жасау, даярлау (жобалап оқытуды белсенді қолдану).

Кітаптарда батыс ғалымдарының білім беру саласындағы жаңа идеялары мен қызықты тұжырымдамалары жинақталған. Біз педагогтар үшін оқыту құралдарындағы революциялық өзгерістерді түсіндіретін *Акторлық-желілік теориясын*, адамның ұғынуы мен ойлауындағы *аффорданс* феномені мен пәндер интеграциясы тұжырымдамалары туралы пікірлерді, пәндерді оқыту әдістеріндегі дизайнның делдалдық құралдары мен оқытудағы электрондық шаблондарды жобалау, үлгілердің шаблондарын талдау мен *DJ ретіндегі педагог-дизайнердің «арандатушы» рөлі* және т.б. ұғымдар жайында оқып-білу өте маңызды деп ойлаймыз.

Қорытынды

Осы салада тәжірибе жинақтаған авторлар талдау жасалған еңбектердің өн бойында білім беруді цифрлық технологиялар арқылы дизайндауды мейлінше егжей-тегжейлі талдаған. Теорияларды қайта зерделеуден басқа, оқулықтарда оқу дизайндарының түрлері де айқындалады, оларды жасақтаудың кейстері, жасақтаушы-дизайнерлер мен эксперттер арасында жүргізілген сауалнама және зерттеу нәтижелері ұсынылған. Кітаптарда болашақ педагогтарға – цифрлық дәуір студенттеріне материалдардың неғұрлым қолжетімді болуын қамтамасыз ететін көрнекі құралдар – суреттер, сызбалар молынан берілген. Зерттеулер педагогикалық тұжырымдамаларды қайта зерделеу, тәжірибеде үйренуге арналған сауалнамалар мен дизайндарды жасақтау негіздерін қамтитын қосымшалармен толықтырылған.

Аталмыш оқулықтар оқытушылардың, мұғалімдердің, болашақ педагог-студенттердің педагогикалық ойлау жүйесін өзгертіп, жаңғыртады, барлық виртуалды оқыту ресурстарын әзірлеушілер мен қолданушыларға қызықты да пайдалы болады, әрі толымды ойлар тудырып, жаңаша құрылатын білім беру мазмұнын дизайндау үдерісінде жетекші құралдар ролін атқара алады деген сенімдеміз.

Әдебиеттер

- 1 Назарбаев Н.Ә. «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру». – 2017, 2.04.-Астана.
- 2 Дж. Дьюи (Демократия и образование / Пер. с англ. – М.: Педагогика-пресс, -2000.),
- 3 Л.С. Выготский (Мышление и речь. -М.: Национальное образование, -2016.),
- 4 Дж. Брунер (Психология познания. За пределами непосредственной информации. М.: -1977.),
- 5 Б.Ф. Скиннерге (Поведение организмов / [Пер. с англ. Зуев А. Б.]. – Москва : Оперант, 2016.),
- 6 П.П. Блонский (Психология и педагогика. Избранные труды. – М.: «Юрайт», 2016.)
- 7 В. А. Сухомлинский (Избранные педагогические сочинения в 3 т.)- М., 1979
- 8 Джусубалиева Д.М., Мынбаева А.К., Сери Л.Т., Тахмазов Р.Р. Цифровые технологии в иноязычном образовании. Дистанционное обучение. -Алматы. -2019.
- 9 Мынбаева А.К., Садвакасова З.М. Инновационные методы обучения. –Алматы, Қазақ университеті, – 2012.
- 10 Айтбаева А.Б. Білім берудегі жаңа технологиялар. –Алматы, Қазақ университеті, -2011.
- 11 Караев Ж.А. Деңгейлеп оқыту технологиясы. –Алматы, 2012.
- 12 Бұзабақова К. Ж. Жаңа педагогикалық технология. -Алматы, -2004.
- 13 Битэм Э., Шарп Р. Педагогиканы цифрлық дәуірде қайта зерделеу. XXI ғасырдағы оқыту дизайны. Қазақ тіліндегі бірінші басылымы.–Астана: Ұлттық аударма бюросы, -2019. -328 бет.
- 14 Стив Бартлетт, Диана Бертон «Білім берудегі зерттеулер». –Астана: Ұлттық аударма бюросы, -2019.- 464 бет.
- 15 10 педагогических принципов, которые окажут самое значительное влияние на образование в ближайшие годы. – [Электронный ресурс]. – Код доступа: <http://www.edutainme.ru/post/innovation-teaching-2014/>
- 16 Улендеева Н. И. Теоретические аспекты технологии «Перевернутое обучение». – Педагогические науки. – Международный Научный Институт «Educatio» VI (13), 2015. – с. 87-89. – [Электронный ресурс]. – Код доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/teoreticheskie-aspekty-tehnologii-perevernutoe-obuchenie>
- 17 Нагаева И.А., Смешанное обучение в современном образовательном процессе: необходимость и возможности. // Отечественная и зарубежная педагогика. -2016, №6, с.56-67
- 18 Такушевич И.А., Исследование педагогического дизайна в синхронии и диахронии.//Человек и образование. Академический вестник Института ПОиОВ РАН. -2015, №2, с.95-99

References

- 10 pedagogicheskikh printsipov, kotoryye okazhut samoye znachitel'noye vliyaniye na obrazovaniye v blizhayshiyey gody[10 pedagogical principles that will have the most significant impact on education in the coming years] Retrived from: <http://www.edutainme.ru/post/innovation-teaching-2014/> (In Russian)
- Aitbaeva A.B. (2011) Bilim berudegi Zhana tekhnologiyalar[New educational technologies in education]. Almaty, Kazakh University (In Kazakh)
- Bartlett, S., Burton, D. (2019) Bilim berudegi sertteuler[Introduction to Education Studies]. Astana, Ul'tyq audarma bureaus [National Translation Bureau], 464 p.
- Beetham H., Sharpe R. (2019). Pedagogikany tsifirlyq dauirde kaita zerdeleu. XXI gasyrdagy oqytu desainy. Kazakh tilindegi birinshi basylymy [Rethinking of pedagogy in the digital age. Educational design in the XXI century. The first edition in the Kazakh language]. Astana, Ul'tyq audarma bureausy [National Translation Bureau], 328 p. (In Kazakh)
- Blonskiy, P.P. (2016). Psikhologiya i pedagogika. Izbrannyye Trudy [Psychology and Pedagogy. Selected Works]. Moscow, Yurayt (In Russian)
- Bruner, J. (1977). Psikhologiya poznaniya. Za predelami neposredstvennoy informatsii.[Psychology of knowledge. Beyond direct information.].Moscow (In Russian)
- Buzaubakova, K. Zh. (2004). Zhana pedagogical technology [New educational technologies]. Almaty. (In Kazakh)
- Dewey, J. (2000). Demokratiya i obrazovaniye [Democracy and education], Translation from English. Moscow, Pedagogika press [Pedagogy Press] (In Russian)
- Dzhsubaliyeva, D.M., Mynbayeva, A.K., Sery, L.T., Takhmazov, R.R. (2019) Tsifrovyye tekhnologii v inoyazychnom obrazovani. Distantionnoye obuchenie. [Digital technologies in foreign language education. Distance learning]. Almaty. (In Russian)
- Karaev, Zh.A. (2012). Dengeilep oqytu tekhnologisy[Technology of tiered learning].Almaty. (In Kazakh)

Nagayeva, I.A. (2016), Smeshannoye obucheniye v sovremennom obrazovatel'nom protsesse: neobkhodimost' i vozmozhnosti. [Blended learning in the modern educational process: necessity and opportunities]. Otechestvennaya i zarubezhnaya pedagogika. [Domestic and foreign pedagogy], no 6, pp.56-67. (In Russian)

Nazarbayev, N.A. (2017). Bolashaqqa bagdar: ruhani zhangyru [Future Orientation: Spiritual Renewal], 2.04. Astana. (In Kazakh)

Skinner, B.F. (2016). Povedeniye organizmov [The behavior of Organisms]. Translation from English by Zuyev A.B. Moscow, Operant. (In Russian)

Sukhomlinskiy, V. A. (1979). Izbrannyye pedagogicheskiye v 3 t.sochineniya [Selected pedagogical works in 3 volumes]. Moscow. (In Russian)

Takushevich, I.A. (2015). Issledovaniye pedagogicheskogo dizayna v sinkhronii i diakhronii. [Research of pedagogical design in synchrony and diachrony]. Chelovek i obrazovaniye. Akademicheskyy vestnik Instituta POiOV RAN [Man and education. Academic Bulletin of the Institute of POiOV RAS.], no 2, pp.95-99 (In Russian)

Ulendeyeva, N. I. (2015). Teoreticheskiye aspekty tekhnologii «Perevernutoye obucheniye» [Theoretical aspects of the “Flipped learning” technology]. Pedagogicheskiye nauki. Mezhdunarodnyy Nauchnyy Institut «Educatio» [Pedagogical sciences. – International Scientific Institute “Educatio”] vol.6, no 13, pp. 87-89. Retrived from: <http://cyberleninka.ru/article/n/teoreticheskie-aspekty-tehnologii-perevernutoe-obuchenie> (In Russian)

Vygotskiy, L.S. (2016). Myshleniye i rech' [Thinking and Speech]. Moscow, Natsional'noye obrazovaniye [National Education] (In Russian)